

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้น

เรื่องวัฒนธรรมชาวพุทธ

เนื้อหาบทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเรื่องวัฒนธรรมชาวพุทธ

1.1 ความหมายของ “วัฒนธรรมชาวพุทธ”

1.2 ที่มาของวัฒนธรรมชาวพุทธ

1.3 ความสำคัญ

1. ก่อนศึกษารายละเอียดของรูปแบบ หลักการและวิธีการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เพื่อใช้ในการฝึกฝนอบรมพัฒนานิสัยของชาวพุทธ เช่น การบริหารปัจจัย 4 มารยาทชาวพุทธ และข้อปฏิบัติต่อพระรัตนตรัย เป็นต้น รวมถึงการปฏิบัติศาสนพิธีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนานั้น ในเบื้องต้นนักศึกษาต้องทำความเข้าใจความหมายของคำว่า “วัฒนธรรมชาวพุทธ” เพื่อความเข้าใจและเพื่อกำหนดขอบเขตในการศึกษา
2. คนส่วนใหญ่มักไม่ทราบว่าพฤติกรรมการแสดงออก มารยาทต่างๆ หรือกิจวัตรกิจกรรมที่ทำอยู่ในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา ดังนั้นนักศึกษาจึงต้องทำความเข้าใจถึงที่มาของวัฒนธรรมชาวพุทธก่อน
3. ความรู้เรื่องวัฒนธรรมชาวพุทธเป็นเรื่องที่ทุกคนควรรู้ เนื่องจากการดำรงชีวิตของมนุษย์เราปัจจุบันนี้มีปัญหาเข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย เช่น ปัญหาลูกหลานคือ ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาลูกขาดความรับผิดชอบ เป็นต้น ฉะนั้นต่างมองหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ วัฒนธรรมชาวพุทธเป็นแนวทางสำคัญที่ใช้ในการฝึกฝนพัฒนานิสัย เพื่อพัฒนาบุคลากรภายในครอบครัวให้มีศักยภาพในการเป็นคนดีมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและสามารถอธิบายคำแปลและความหมายของคำว่า วัฒนธรรมชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและอธิบายที่มาของวัฒนธรรมชาวพุทธอันมีผลต่อการดำรงชีวิตได้
3. เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถอธิบายถึงความสำคัญของวัฒนธรรมชาวพุทธกับการแก้ปัญหาภายในครอบครัวและปัญหาสังคมโดยสังเขปได้

ความนำ

มนุษย์ทุกคนมีฐานะเป็นสมาชิกของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และมีความสัมพันธ์ด้านต่างๆ ต่อกันตลอดจนการพึ่งพาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ โดยมีเป้าหมายเพื่อความอยู่รอดและความอยู่เป็นสุขของมนุษย์เอง แต่เนื่องจากธรรมชาติมนุษย์มีอวิชชาหรือความไม่รู้เป็นพื้นฐาน ประกอบกับขาดการฝึกฝนพัฒนานิสัยทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ จึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวมนุษย์เอง เพราะเมื่อมนุษย์สร้างสังคมมา สังคมจะสงบและคนในสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของสมาชิกที่ดีของสังคม

เมื่อเกิดปัญหาทางสังคมขึ้น สมาชิกในองค์กรย่อมได้รับผลกระทบจากปัญหาทั้งทางตรงและทางอ้อม การอบรมสั่งสอน การฝึกฝนพัฒนานิสัยให้กับสมาชิกภายในสังคมดำรงตนอยู่ตามที่สังคมคาดหวังจึงเกิดขึ้น นับตั้งแต่สังคมบุพกาล¹ จนถึงสังคมปัจจุบัน แต่สภาพการณ์ของสังคมปัจจุบันได้ผันแปรไป กล่าวคือการพัฒนาสังคมตามแบบอุตสาหกรรม สมาชิกในสังคมต่างต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมแบบใหม่ แนวคิดและวิธีการฝึกฝนพัฒนานิสัยทางสังคมจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบของสังคมอุตสาหกรรม²

ครอบครัวเป็นสถาบันหน่วยย่อยที่สุดในสังคมที่มีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งในการฝึกฝนพัฒนานิสัยของบุคลากรในสังคม สถาบันครอบครัวมีคุณสมบัติพิเศษที่แตกต่างจากสถาบันอื่นๆ คือเป็นสถาบันแรกที่บุคคลได้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อบุคคลและได้รับการไว้วางใจจากบุคคลภายในครอบครัว³ เมื่อสถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง บุคคลในครอบครัวสามารถทำหน้าที่และได้รับการฝึกฝนพัฒนานิสัยอย่างสมบูรณ์ ย่อมจะนำมาซึ่งความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและสังคมโดยรวม แต่หากบุคลากรในครอบครัวไม่ได้รับการฝึกฝนพัฒนานิสัย หรือได้รับการฝึกฝนอบรมพัฒนานิสัยอย่างไม่ถูกต้อง ย่อมจะทำให้เกิดปัญหาทางครอบครัวขึ้นได้ ดังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ครอบครัวประสบปัญหาต่างๆ มากมาย ได้แก่ ปัญหาการไม่มีเวลาให้กันและกัน ปัญหาการขาดความอบอุ่นในครอบครัว

¹ อัครัญญสูตร, ทีมนิกาย ปาฎิกวรรค, มก. เล่ม 15 ข้อ 51-72 หน้า 145-165

² พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย. แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา, (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544). หน้า 1

³ รัชนิกร เศรษฐ์. สังคมวิทยาชนบท (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2528). หน้า 126

การแตกแยก การหย่าร้าง การทะเลาะวิวาท การขาดการเอาใจใส่ในการเลี้ยงดูบุตรธิดา ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน เช่น ดิตยาเสพติด ก้าวร้าว ไม่มีความรับผิดชอบ เป็นต้น

สถาบันครอบครัวประสบปัญหาอันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ทำให้ครอบครัวได้รับผลกระทบมากมาย จนก่อให้เกิดปัญหาหลายประการตามมา และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต และปัญหาเหล่านั้นมีความซับซ้อนและสัมพันธ์กับปัจจัยอื่นๆ ทางสังคมอีกหลายประการ สภาพการณ์เหล่านี้เป็นตัวชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงและความล้มเหลวของสถาบันครอบครัวในยุคปัจจุบัน ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบกับสภาพครอบครัวไทยในอดีต จะเห็นว่าครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่เลวร้ายลงจากเดิมมากจนน่าเป็นห่วง กระบวนการอบรมและการฝึกฝนพัฒนานิสัยเด็กในครอบครัวได้ลดความสำคัญลง เพราะอุปสรรคอันเนื่องมาจากสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้ไม่อาจทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ครอบครัวจึงประสบปัญหาอย่างยิ่งในด้านการอบรมฝึกฝนพัฒนานิสัยของสมาชิกภายในครอบครัว

ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องหันมาให้ความสำคัญในการศึกษาเรื่องการฝึกฝนอบรมพัฒนานิสัยของตนเองและครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุตรหลานในครอบครัวของเรา เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปใช้ในการพัฒนาครอบครัวอันเป็นการแก้ปัญหาลังคมในปัจจุบันนี้ด้วยพุทธวิธี ผ่านการศึกษาวิชาวัฒนธรรมชาวพุทธนี้

1.1 ความหมายของ “วัฒนธรรมชาวพุทธ”

ในปัจจุบัน คำว่า “วัฒนธรรม” เป็นคำพูดที่คุ้นหูที่เราใช้กันในชีวิตประจำวัน แต่คำว่า “วัฒนธรรม-ชาวพุทธ” อาจเป็นคำใหม่สำหรับนักศึกษาหลายๆ ท่าน ดังนั้นก่อนที่จะศึกษารายละเอียดในเนื้อหาต่อไป ควรทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่า “วัฒนธรรมชาวพุทธ” ก่อน

คำว่า “วัฒนธรรมชาวพุทธ” ประกอบด้วยคำศัพท์ 2 คำหลัก คือ “วัฒนธรรม” กับ “ชาวพุทธ”

เมื่อพิจารณาจากความหมายของคำ คำว่า “วัฒนธรรม” ถอดศัพท์มาจาก คำว่า “culture” ของภาษาอังกฤษ ซึ่งมีรากศัพท์มาจาก “cultura” ในภาษาละติน มีความหมายว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง อธิบายได้ว่ามนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงาม

ในภาษาไทย “วัฒนธรรม” เป็นคำสมาส คือการรวมคำสองคำเข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่

“วัฒนธรรม” ซึ่งมีความหมายทั่วไปว่า เจริญงอกงาม รุ่งเรือง

“ธรรม” ซึ่งในที่นี้หมายถึง กฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติ

เพราะฉะนั้น เมื่อพูดถึงคำว่า “วัฒนธรรม” ในความหมายทั่วไป หมายถึง ข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

ส่วนในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน¹ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม” (น.) หมายถึง สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

นอกจากนี้ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น ในหนังสือมนุษย์กับวัฒนธรรม² นักมานุษยวิทยาได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ 6 ประการ แต่ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเพียง 2 ประการ คือ

1. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (shared ideas) และค่านิยมทางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมคนในวัฒนธรรมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ซึ่งทำให้พฤติกรรมของเขามีความสอดคล้องต้องกันกับผู้อื่น เช่น ค่านิยมอย่างหนึ่งในสังคมไทยคือการเคารพนับถือผู้ใหญ่ เมื่อเด็กพบผู้ใหญ่ที่ตนรู้จัก เด็กทราบดีว่าตนควรยกมือไหว้เพื่อทักทาย และแสดงความเคารพ ขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็สามารถคาดคะเนได้ว่า เด็กจะไหว้ตนและตนควรจะรับไหว้

2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (culture is learned) ที่ละเล็กละน้อยจากการเกิดและเติบโตมาในสังคมแห่งหนึ่ง วัฒนธรรมเปรียบเสมือน “มรดกทางสังคม” ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม (enculturation) ซึ่งรวมถึงการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ และประสบการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับการสั่งสมมาจากการเป็นสมาชิกสังคม จากกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมนี้ มนุษย์สามารถเข้าใจได้ว่าตนควรมีพฤติกรรมเช่นไรในสถานการณ์ต่างๆ พฤติกรรมเช่นไรที่คนยอมรับว่าดีงามและถูกต้อง มนุษย์จะรับเอาทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อที่สังคมยอมรับมาเป็นของตน

“วัฒนธรรม” เป็นศัพท์ทางวิชาการ (Technical Vocabulary) ซึ่งในทฤษฎีของสังคมวิทยา³ หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต กระสวนแห่งพฤติกรรม และบรรดาผลงาน ทั้งมวลที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นตลอดจนความคิด ความเชื่อ และความรู้ เป็นต้น

โดยสรุป “วัฒนธรรม” หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีพักผ่อน วิถีสื่อความ วิถีจราจรและขนส่ง วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิถีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงออกถึงวิถีชีวิตนั้น อาจเริ่มมาจากเอกชนหรือบุคคลทำเป็นต้นแบบ แล้วต่อมาก็นับถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

¹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546), หน้า 1058

² ยศ ลันตสมบัติ ศจ.ดร., มนุษย์กับวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2540), หน้า 11

³ ข้อมูลจากเว็บไซต์ http://www.thaiwisdom.org/p_culture/api/api_1.htm

คำว่า “ชาวพุทธ” คือ ผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชน หมายถึง กลุ่มคนหรือกลุ่มชนที่ นับถือพระพุทธศาสนาด้วยกัน¹

ดังนั้น สรุปได้ว่า “วิชาวัฒนธรรมชาวพุทธ” คือวิชาที่ว่าด้วยระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเพื่อปลูกฝังคุณธรรม เพื่อการฝึกฝนพัฒนานิสัยที่ดีของผู้นับถือศาสนาพุทธ หรือนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาแปรรูปสู่วัฒนธรรมเพื่อนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

1.2 ที่มาของวัฒนธรรมชาวพุทธ

มนุษย์มีงานสำคัญที่ต้องทำให้ครบถ้วน 3 งาน² คือ

1. **งานอาชีพ** ทำเพื่อให้ได้ปัจจัย 4 เครื่องอุปโภคบริโภคมาใช้ในการดำรงชีพเพื่อสร้างความดี งานอาชีพจะอยู่ในรูปของงานรักษาสถาบัน เพื่อให้องค์กรดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง

2. **งานพัฒนานิสัย** เป็นการศึกษาธรรมะทั้งจากการอ่านหรือการสอบถามจากพระภิกษุหรือผู้รู้ แล้วนำมาประพฤติปฏิบัติ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องหรือนิสัยที่ไม่ดีของตนเองเพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ลดการกระทบกระทั่ง มีหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

3. **งานพัฒนาจิตใจ** โดยอาศัยการปฏิบัติธรรม เจริญสมาธิภาวนา เพื่อรักษาใจให้สงบ ละเอียดสุขุม ได้รู้เห็นชีวิตตามความเป็นจริง เมื่อใจได้รับการพัฒนาจะมีศักยภาพในการนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ ออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่

งานทั้งสามนี้จะต้องทำไปพร้อมๆ กันในชีวิตประจำวัน หากขาดอย่างใด อย่างหนึ่ง ความสมบูรณ์ของชีวิตก็จะขาดหายไป ความมั่นคงในชีวิตก็จะไม่เกิดขึ้น

คนในสังคมส่วนใหญ่มุ่งพัฒนาส่งเสริมงานอาชีพ ส่วนงานพัฒนานิสัยนั้นให้ความสนใจน้อย ยิ่งงานพัฒนาจิตใจด้วยแล้วจะถูกมองข้ามไปเลย จึงเป็นเหตุให้คนส่วนใหญ่ในสังคมมีแต่ความรู้ความสามารถ แต่ขาดคุณธรรม จึงนำความรู้ความสามารถนั้นมาใช้ในทางที่ผิดทำนองคลองธรรม เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาในชีวิตหรือการทำงานก็จะแสวงหาทางออกในทางผิดศีลธรรม ขาดความยั้งคิด เพราะใจขาดสมาธิ ไม่รู้จักความสงบ ไม่มีหลักแห่งศีลธรรมมาเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ

แต่หลักการพัฒนาด้านตนเองพระบรมศาสดาลำดับมาสามพุทธเจ้าจะมีทั้ง 3 งานดังกล่าวข้างต้น อย่างครบถ้วน โดยมีงานอาชีพหรือกิจวัตรกิจกรรมในชีวิตประจำวันเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจ อาศัยร่างกายมนุษย์และปัจจัย 4 รวมถึงสิ่งแวดล้อมทุกอย่าง ตั้งแต่ผู้คนรอบข้างและสรรพสิ่งต่างๆ เป็นอุปกรณ์ในการฝึก

¹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546), หน้า 361

² มุลนิธิธรรมกาย, เปิดโลกทัศน์ วัฒนธรรมชาวพุทธ, (กรุงเทพฯ : อิมพาวเวอร์, 2542), หน้า 1

ลำดับขั้นในการฝึกพัฒนาคุณธรรมจะเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวออกไปสู่สิ่งไกลตัว หรือจากเรื่องง่าย ๆ ไปสู่เรื่องยาก ดังจะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนด้วยขั้นตอนการฝึกพัฒนาคุณธรรม 8 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- ขั้นที่ 1 ฝึกวินัยในตนเอง เช่น การตรงต่อเวลา มีกิจวัตรประจำวันสม่ำเสมอ ไม่บกพร่อง เป็นต้น
- ขั้นที่ 2 ฝึกดูแลตนเอง เช่น ความสะอาดของร่างกาย สุขภาพอนามัย อิริยาบถที่เหมาะสมในการทำงาน เป็นต้น
- ขั้นที่ 3 ฝึกดูแลสมบัติส่วนตัว เช่น จัดเก็บเก็บสิ่งของของตนให้เรียบร้อย แยกแยะส่วนเกินและของจำเป็นได้ เป็นต้น
- ขั้นที่ 4 ฝึกดูแลสมบัติส่วนรวม เช่น ความสะอาดของสาธารณสมบัติ ศาสนสมบัติ รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายจากหมู่คณะอย่างเต็มที่ เป็นต้น
- ขั้นที่ 5 ฝึกมารยาทและศาสนพิธี เช่น มารยาทและการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมต่อโอกาส สถานที่ และสังคมต่างๆ เป็นต้น
- ขั้นที่ 6 ฝึกรักษาและปฏิบัติตามวินัยของส่วนรวม เช่น ทำงานเป็นทีม อยู่ในกฎระเบียบและกฎหมาย รู้จักปรับตัวเข้าหาส่วนรวม เป็นต้น
- ขั้นที่ 7 ศึกษาธรรมะ ทั้งภาคปริยัติ(ทฤษฎี) และภาคปฏิบัติ นำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม
- ขั้นที่ 8 เป้าหมายมั่นคงชัดเจน เมื่อผ่านการฝึกทั้ง 7 ขั้นแล้ว กำลังใจและเป้าหมายในการ สร้างความดีจะชัดเจนมั่นคง

บทฝึกทั้ง 8 ขั้นนี้เป็นขั้นตอนการฝึกคุณธรรมหรือนิสัยที่ดีให้เกิดขึ้นในจิตใจ แสดงให้เห็นถึงความเข้มข้นในการฝึกจากเรื่องง่ายไปสู่เรื่องละเอียด จากเรื่องใกล้ตัวไปสู่เรื่องไกลตัว ส่งผลให้คุณธรรมค่อยๆ ซึมซาบเข้าไปในจิตใจอย่างแน่นแฟ้น จนเป็นนิสัยที่ติดตัวไป

การพัฒนาคุณธรรมตามหลักทั้ง 8 ขั้น เป็นการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันซึ่งต้องทำเป็นประจำอยู่แล้ว จึงเป็นเครื่องหล่อหลอมนิสัยใจคอของคนเราให้มีแบบแผนการปฏิบัติตัว จนกลายมาเป็นอุปนิสัยประจำอย่างถาวรไปโดยปริยาย พุทธศาสนิกชนได้นำคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาหล่อหลอมชีวิตจิตใจของตนเองมายาวนาน จนกลายมาเป็นวัฒนธรรม และถือสืบเนื่องกันมาจนถึงอนุชนรุ่นหลัง

บทฝึกพัฒนานิสัยของพุทธศาสนิกชนใช้คำสั่งสอนของพระบรมศาสดาจากพระวินัยปิฎกเป็นแม่บท โดยปู่ ย่า ตา ทวดของชาวพุทธได้ยินได้ฟังมาจากหลวงปู่ หลวงตา ที่เทศน์สอนไว้ หรือผู้ชายไทยที่มีโอกาสเข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนา เมื่อลาสิกขาออกมาก็ได้นำความรู้ที่ได้เล่าเรียนมาปฏิบัติให้สอดคล้อง

กลมกลืนกับวิถีชีวิตของตนเอง เล่าขานสืบต่อกันมาสู่ลูกหลานรุ่นแล้วรุ่นเล่าจวบจนถึงยุคปัจจุบัน จึงถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่ยาวนานหลายพันปี สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาไว้ให้แก่อนุชนรุ่นหลังสืบไป

พระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติขึ้นมานั้นเป็นบทป้องกัน และขัดเกลากิเลสจากชั้นธัมมทาน เป็นเสมือนเส้นด้ายที่ใช้ร้อยดอกไม้ให้เป็นมาลัย โดยรวมดอกไม้หลากสีหลากพันธุ์เข้าเป็นหนึ่งเดียว เหนียวแน่นมั่นคง แม้จะมีกระแสลมพัดมาก็มิอาจทำให้ดอกไม้ที่ร้อยเรียงไว้ดีแล้วนั้นกระจัดกระจายไร้ระเบียบจนหมดคุณค่าไปได้ เปรียบเหมือนผู้คนที่มาจากทั่วสารทิศ เมื่อมาอยู่รวมกันจะมีความพร้อมเพรียงเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงามได้นั้น ต้องอาศัยวินัยหรือแบบแผนการปฏิบัติที่เหมือนกัน

1.3 ความสำคัญ

มีปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า “การปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ เช่น ความเคารพ ความกตัญญู เป็นต้น ให้มั่นคงได้นั้น ต้องฝึกวัฒนธรรมชาวพุทธด้วย ถ้าไม่มีวัฒนธรรมรองรับจะเปรียบเสมือนต้นไม้ที่มีแก่นแข็งแแรง แต่ไม่มีเปลือกหรือกระพี้ห่อหุ้ม จึงไม่สามารถดุน้ำเลี้ยงขึ้นมาเลี้ยงต้นต่อไปได้ ในที่สุดก็ตาย” ดังนั้นการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมชาวพุทธนั้น เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่ชาวพุทธต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

แต่เดิมมาคนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา และวิถีชีวิตส่วนใหญ่จะข้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ดังนั้นคนไทยในอดีตส่วนใหญ่จึงได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามจากพระพุทธศาสนา มาอย่างไม่รู้ตัวจนก่อเกิดเป็นนิสัยติดตัวมา เช่น ความเคารพต่อพระสงฆ์ ต่อผู้ใหญ่ การกราบ การไหว้ เป็นต้น ล้วนเป็นนิสัยที่ได้รับการขัดเกลามาจากพระพุทธศาสนาเมื่อเป็นเช่นนี้คนไทยในอดีตจึงรักในการศึกษาธรรมะและนำมาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันจนเกิดเป็นนิสัยติดตัวมา ทำให้คนไทยในอดีตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แต่เมื่อมองในปัจจุบัน คนไทยรุ่นหลังไม่ค่อยได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมเหล่านี้ จึงเป็นสาเหตุให้คนไทยรุ่นหลังขาดคุณธรรม ด้วยเหตุนี้การสอนหรือการอบรมธรรมะจึงเริ่มยากขึ้นเป็นเงาตามตัว

เมื่อการศึกษาธรรมะยากขึ้น คุณธรรมหรือนิสัยดี ๆ จึงเกิดขึ้นยาก ดังนั้น การศึกษาวิชาวัฒนธรรมชาวพุทธจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนควรให้ความสำคัญ และศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ โดยนักศึกษาจะได้รับประโยชน์ 2 ส่วนหลักๆ คือ ส่วนแรก เป็นการตอกย้ำความเข้าใจสำหรับผู้ที่ได้ศึกษามาแล้ว เป็นความรู้ใหม่สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้ศึกษา ส่วนที่สองเป็นประโยชน์อันจะเกิดขึ้นกับผู้ติดตามมาในภายหลัง เมื่อนักศึกษาเข้าใจและปฏิบัติตามจนเกิดเป็นนิสัยที่ดีติดตัวแล้ว จะได้นำสิ่งเหล่านั้นถ่ายทอดไปยังชนรุ่นหลัง อาจจะเป็นลูกหลานหรือหากใครเป็นครูอาจารย์ก็สามารถนำความรู้เหล่านี้ไปสั่งสอนให้ลูกศิษย์ในความดูแลปฏิบัติได้ เมื่อเป็นเช่นนี้จะได้ทำหน้าที่เป็นยอดกัลยาณมิตรตามหน้าที่หลักที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ไว้

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษาบทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเรื่องวัฒนธรรมชาวพุทธ จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 1 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 1
แล้วจึงศึกษาบทที่ 2 ต่อไป

